

ci reprezentowali liczne krajowe ośrodki naukowe, a poruszana przez nich problematyka obejmowała szeroki zakres i to zarówno tematyczny, jak i chronologiczny. Ożywione dyskusje uczestników obrad świadczą nie tylko o szerokich możliwościach dalszych badań historyczno-oświatowych, lecz i o konieczności organizowania kolejnych tego typu spotkań.

Agnieszka Wałęga

Ogólnopolska Konferencja Naukowa „Opieka – Wychowanie – Resocjalizacja. Tradycja i problemy współczesne”

W dniach 5–6 października 2009 r. w Ustce odbyła się Ogólnopolska Konferencja Naukowa, której założeniem było zainicjowanie cyklu spotkań obejmujących nie tylko rozważania teoretyczne i prezentację wyników badań empirycznych, ale także nawiązanie ścisłej współpracy między ośrodkami naukowymi w kraju w celu wypracowania rozwiązań praktycznych służących rozwiązywaniu ważnych społecznie problemów w środowisku lokalnym i ogólnopolskim.

Organizatorem konferencji był Instytut Pedagogiki Akademii Pomorskiej w Słupsku, a honorowy patronat objęły władze regionu słupskiego – Prezydent Miasta Słupska oraz Burmistrz Miasta Ustki.

Uczestnikami konferencji byli przedstawiciele świata naukowego z ośrodków akademickich całej Polski: historycy, pedagodzy, psychologowie i prawnicy, a także specjaliści związani z praktycznym działaniem na polu opieki, wychowania i resocjalizacji: przedstawiciele prawa i medycyny, nauczyciele, policjanci oraz pracownicy socjalni. W obradach wzięli także aktywny udział studenci Akademii Pomorskiej, wśród nich osoba o znacznym stopniu niepełnosprawności, która własnym przykładem wskazała możliwości pokonywania barier oraz określone rozwiązania praktyczne w stymulowaniu rozwoju osób niepełnosprawnych.

Konferencja obejmowała dwudniową sesję plenarną oraz trzy sekcje tematyczne dotyczące:

- I. Obszarów opieki i wychowania na przełomie wieków w ujęciu historycznym;
- II. Współczesnych kierunków rozwoju teorii i praktyki opiekuńczo-wychowawczej;
- III. Tradycyjnych i współczesnych kierunków rozwoju teorii i praktyki resocjalizacji.

Szczególnie cenionym przez prelegentów i zaproszonych gości aspektem obrad była ich interdyscyplinarność. W przeciwieństwie do znacznej części spotkań naukowych,

konferencja ta nie przebiegała w hermetycznym gronie specjalistów określonej dziedziny wiedzy, lecz pozwoliła na poszerzenie horyzontów rozważań o człowieku i społeczeństwie w perspektywie holistycznej. Współczesne problemy społeczne zostały ugruntowane w uwarunkowaniach historycznych oraz rozwiązaniach prawnych, a rozważania o człowieku obejmowały problemy jego tożsamości osobowej, społecznej i kulturowej.

Otwarcia obrad dokonał Prorektor ds. nauki Akademii Pomorskiej w Słupsku – prof. zw. dr hab. Zbigniew Mudryk.

Teoretyczną część pierwszego dnia konferencji w sesji plenarnej rozpoczęły wykłady zaproszonych gości: prof. zw. dr hab. Andrzeja Baładynowicza – który reprezentował Wyższą Szkołę Pedagogiki Resocjalizacyjnej w Warszawie; prof. UAM dr hab. Wiesława Jamrozka – kierownika Zakładu Historii Wychowania Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu i prorektora ŁWSH w Żarach; prof. UG dr hab. Kazimierza Puchowskiego – przedstawiciela Zakładu Historii Nauki Oświaty i Wychowania Uniwersytetu Gdańskiego oraz prof. AP dr hab. Ewy Bilińskiej-Suchanek – kierownika Zakładu Pedagogiki Ogólnej i Podstaw Edukacji Akademii Pomorskiej w Słupsku.

Wystąpienie prof. A. Baładynowicza dotyczyło systemu probacji – resocjalizacji z udziałem społeczeństwa, który w sensie praktycznym nie został niestety w Polsce rozwinięty – zwłaszcza w odniesieniu do osób dorosłych. Prelegent wskazał, że w XX w. częstym zjawiskiem stało się przenoszenie wiedzy penologicznej poza granicę pojedynczych rozwiązań ustawowych, a globalizacja wiedzy powodująca rozprzestrzenianie się informacji skutkuje zmianą podejścia do kary pozbawiania wolności w krajach demokratycznych, a nawet uznaniem jej bezużyteczności. Zdaniem A. Baładynowicza, zadaniem omawianej konferencji jest rozprzestrzenianie idei głoszących nowatorskie koncepcje opieki, wychowania i resocjalizacji. Swoje rozważania Mówca osadził także w aspekcie historii rozwoju myśli penalnej.

Ugruntowanie historyczne prowadzonych w dalszej części konferencji rozważań zaprezentował w swojej prelekcji prof. dr hab. Wiesław Jamrozek, który poruszył słuchaczy zajmującym wywodem dotyczącym galicyjskich kongresów pedagogicznych. Precyzyjność i głębokość wywodu pozwoliła nie tylko historykom oświaty, ale wszystkim uczestnikom obrad na pochylenie się nad znaczeniem historii w rozwoju współczesnej myśli pedagogicznej i nabycie pokory w zakresie przeświadczenia o wyjątkowości naszych teraźniejszych odkryć w obszarze pracy wychowawczej.

Prof. dr hab. Kazimierz Puchowski, pozostając w nurcie historii wychowania w sposób nie tylko ciekawy, ale także dowcipny zajął słuchaczy historią edukacji politycznej przez teatr. Swoje wystąpienia zatytułowane „Doskonałe pożytki tragedii lub komedii uważać” umiejscowił w kontekście historycznym, choć wywód jego wyraźne podążył w stronę ukazania edukacyjnych zdolności sztuki teatralnej w edukacji nowożytnych elit politycznych i przyczynianiu się nie do nakładania masek, lecz odkrywania własnej tożsamości. Zagadnienia tożsamości były dalej rozpatrywane przez niezwykle interesujący wykład wygłoszony przez prof. dr hab. Ewę Bilińską-Suchanek. Prelegentka sugerowała, iż zaburzone funkcjonowanie systemu społecznego są spowodowane w znacznym stopniu odczuwaniem niepewności jutra nie tylko w sferze zawodowej, ale osobistej i rodzinnej. Odczuwaniem braku poczucia stabilizacji w pracy i w domu, gdy struktury

instytucji (także instytucja rodziny) i porządku prawa są niestabilne. Mówczyni apelowała o edukowanie młodych ludzi w kierunku zdolności do zachowania równowagi między tożsamością osobową i społeczną oraz tolerancją na wieloznaczność pełnionych ról.

Zagadnienia związane z rolą teatru w wychowaniu były kontynuowane także w dalszych wystąpieniach uczestników. Dr Małgorzata Puchowska uwypukliła rolę teatru w kształceniu zintegrowanym, zwracając uwagę na instynkt dramatyczny dzieci. Swoje rozważania skoncentrowała na pracach teatralnych najmłodszych uczniów, wykazując brak zdolności większości nauczycieli do „myślenia teatrem”, a zmuszających swoich uczniów jedynie do pamięciowego opanowania sztuki z wyćwiczoną artykulacją i intonacją.

W kręgu sztuki pozostała także Anna Reglińska-Jemioł, omawiająca rolę tańca w wychowaniu i kulturze dawnej Polski. Poszukując genezy sztuki tanecznej zdążyła do odpowiedzi na pytanie o funkcję tańca w społeczności ludzkiej. Ukazała złożoność ideową, historyczną i artystyczną tego problemu.

Złożoność problemu wychowania została ukazana również w wystąpieniu dr. Andrzeja Kusztelaka, który wskazał na historyczne związki edukacji szkolnej z podmiotowością człowieka oraz na konieczność współczesnego rozwoju edukacji podmiotowej, kładącej nacisk na rozwój tożsamości i indywidualności wychowanka. Jak stwierdził Autor, dialog edukacyjny pomiędzy nauczycielem a uczniem powinien odbywać się przede wszystkim w aurze twórczości intelektualnej i emocjonalnej. Szkołę bez takiego wychowania nazwał porażką pedagogiczną.

W trakcie obrad sekcji problemowej „Opieka i wychowanie na przełomie wieków” wygłoszono referaty dotyczące określonej w tytule problematyki. Wszystkie charakteryzowały się interdyscyplinarnością, merytorycznym bogactwem treści i były źródłem różnorodnych refleksji i ożywionej dyskusji.

W pierwszym wystąpieniu „Obsesja wychowania ideologicznego młodzieży w reformach szkolnych PRL” dr Justyna Gulczyńska scharakteryzowała założenia ideologiczne trzech reform oświatowych z: 1948 r., 1961 oraz z 1973 r. Przedstawiła skalę, zakres i skutki dokonywanych zmian w poszczególnych reformach.

Dr Elżbieta Gorloff w swoim wystąpieniu przedstawiła trudności adaptacyjne młodzieży szkolnej w warunkach powojennych migracji w powiecie łęborskim. Z problematyki zaprezentowanej przez Autorkę wynika, że w okresie powojennym, adaptacja dzieci i młodzieży szkolnej do nowych realiów życia codziennego w obszarze Ziemi Zachodnich i Północnych, przebiegała w szczególnie trudnych warunkach. Autorka podkreśliła także, iż problemy występujące na tych ziemiach były całkowicie odmienne od tych na obszarach Polski centralnej, czy też w powiatach wchodzących przed II wojną światową w skład Rzeczypospolitej i nie są obojętne dla rozwoju teraźniejszości w tych regionach.

Dr Aldona Zakrzewska omówiła pedagogię szkoły katolickiej jako alternatywę wychowania w dobie ponowoczesności. Swoje rozważania oparła na doświadczeniach funkcjonującej od dziesięciu lat Katolickiej Szkoły Podstawowej im. Świętej Rodziny w Olsztynie.

Przedmiotem rozważań dr. Piotra Gołdyna była analiza działalności Polskiego Katolickiego Towarzystwa Ochrony Kobiet w okresie dwudziestolecia międzywojennego. Autor zaprezentował skalę i zakres zjawiska handlu kobietami, jego następstwa oraz zastosowane środki zaradcze. Zadania Towarzystwa koncentrowały się, według referenta, na obszarach opieki, wychowania i resocjalizacji w odniesieniu do kobiet.

Dr Iwona Cymerman zaprezentowała koncepcję działalności opiekuńczej „do chorego przez chorego”, zainicjowaną i rozwijaną przez księdza Luigi’ego Novarese.

Rolę, zadania, działalność dydaktyczną, wychowawczą i opiekuńczą ochotniczych hufców pracy w Polsce oraz doświadczenia Środowiskowego Hufca Pracy w Słupsku w perspektywie historycznej przedstawili: mgr Bogumiła Biechońska i mgr Piotr Matuszewski – pracownicy ŚHP w Słupsku.

Mgr Tomasz Fetzki zaprezentował źródła koncepcji pedagogicznych Eduarda Seguina oraz przenikanie jego idei na grunt polskiej pedagogiki specjalnej i opiekuńczej.

W sekcjach problemowych: drugiej i trzeciej referenci prezentowali wyniki swoich badań dotyczące głównie aktualnych, trudnych problemów opieki, wychowania, terapii, resocjalizacji.

Na ideał wychowawcy i społeczne oczekiwania wobec nauczyciela zwróciła uwagę dr Ewa Murawska. Wypowiedź referentki zorientowana była na przemiany zachodzące w przestrzeni społecznej, implikujące zmiany w zakresie teleologii i aksjologii edukacyjnej, a w rezultacie oznaczające nowe oczekiwania wobec nauczyciela. Przemian roli zawodowej nauczyciela Autorka upatrywała przede wszystkim z przemianach jego świadomości zawodowej, w jego wiedzy o sobie, świecie i naturze swych profesjonalnych zadań. Poruszyła także problem przeciążenia normatywnego nauczycieli, oznaczającego, że presja społeczna na rolę nauczyciela sprawia, iż świadomość tej grupy zawodowej jest w dużym stopniu systemem nieuświadomionych schematów myślenia normatywnego.

Rola nauczyciela wspierającego rozwój dziecka została uwypuklona również w wystąpieniu dr Jolanty Flanz. Za priorytet edukacyjny w szkole przyjęła atmosferę życzliwej opieki i wsparcia ucznia w rozwoju. Przedstawiając przegląd międzynarodowych badań, w których porównała rezultaty powszechnego kształcenia w trzydziestu rozwiniętych krajach świata, wskazała na największy mankament polskiej edukacji – brak lub niewielka liczba godzin zajęć kształtujących myślenie problemowe uczniów. Mało optymistycznie została także zarysowana sylwetka polskich nauczycieli, którzy w większym zakresie domagają się zwiększenia pomocy dydaktycznych, znacznie rzadziej wnioskujeją jednak o rozwój współpracy ze specjalistami z innych dziedzin i sporadycznie wskazują na potrzebę doksztalcenia się.

Znaczenie roli nauczyciela zostało zaprezentowane także przez mgr Joannę Król-Mazurkiewicz w innowacyjnej koncepcji tutoringingu jako **metody edukacji zindywidualizowanej, opartej na bezpośrednim spotkaniu tutora z uczniem bądź studentem. Mądry nauczyciel**, zdaniem Prelegentki, umiejętnie wraz z wychowankiem wyznaczają szlak poszukiwań i ustalają sposoby rozwiązań ujawnionych trudności i niemożności. Tutoring ma bowiem prowadzić podopiecznego do mądrości i dojrzałości.

Interesujące i nowatorskie badania dotyczące szkoły, a w szczególności samorządności uczniowskiej zaprezentowała dr Violetta Kopińska. Za przyczynę większości proble-

mów, z jakimi borykają się samorządy szkolne Autorka uznała brak demokratyzacji stosunków szkolnych. Szkoła w interpretacji wielu uczniów pozostaje, niestety, wciąż instytucją, gdzie panuje administracyjny stosunek nadrzędności – podrzędności, a uczniowie nie wyobrażają sobie nawet, że ktoś mógłby chcieć wysłuchać tego, co mają do powiedzenia i choć, jak podkreśliła, minęło już dwadzieścia lat odkąd na uczniach nie spoczywa już ciężar ideologizacji i upolitycznienia, wciąż rozwiązania prawno-organizacyjno-formalne stanowią główną formę rozwiązywania problemów uczniowskich.

W wypowiedziach wielu uczestników pojawiał się także temat rodziny. Mgr Dorota Kiełb-Grabarczyk zaprezentowała problematykę związaną z wychowaniem w rodzinie adopcyjnej. Jakkolwiek adopcja, jako zjawisko kulturowe i społeczne ma długą historię to jej ocena wciąż nie jest jednoznaczna i budzi kontrowersje. I choć w wypowiedzi pojawiły się wątki krytyczne, to adopcja została uznana przez Mówczynię za najlepszą alternatywę w sytuacji, gdy rodzina biologiczna nie jest w stanie sprostać funkcjom wychowawczym.

Kwestie takiej właśnie rodziny poruszyła mgr Monika Gołembowska, upatrująca w rodzinie podstawowe źródła zarówno optymalnego funkcjonowania w świecie, jak i zaburzeń prowadzących do niedostosowania społecznego. Przeciwdziałanie przemocy wobec dzieci w rodzinie było punktem prawnych rozważań dr. Pawła Kobesa. Celem jego wypowiedzi było dowiedzenie, że aktywność legislacyjna państwa w tym względzie nie tworzy nowej jakości ochrony dzieci przed rzeczywistą przemocą, a dodatkowo zaburza świadomość społeczną, bez której rozwiązanie problemu przemocy w rodzinie jest niemożliwe.

Na współczesne dylematy polskich rodzin zwrócił uwagę także dr Wiesław Lesner, naświetlając wychowawcze skutki migracji polskich rodzin. Konsekwencje migracji zarobkowej rodziców zostały sprowadzone przez Autora do czterech sfer: kariery edukacyjnej, łamania dyscypliny i zachowań dewiacyjnych, zachowań ryzykownych oraz struktury czasu wolnego.

Powiązanie przeszłości ze współczesnością było także przedmiotem wypowiedzi Krzysztofa Dziedzica, który zaprezentował historyczne uwarunkowania udziału społeczeństwa w świadczeniu pomocy postpenitencjarnej od wieku XIX do dziś dnia.

Kwestia kobiet pojawiła się również w sekcji dotyczącej rozwoju teorii i praktyki resocjalizacyjnej. Dr Ewa Piotrów ukazała postawy rodzicielskie kobiet matek odbywających karę pozbawiania wolności, dowodząc na podstawie własnych badań, że zdolność personelu do oceny postaw rodzicielskich więźniarek warunkuje prawidłowe opracowanie planu resocjalizacji.

Zagadnienia dotyczące resocjalizacji dziewcząt przedstawił także dr Krzysztof Biel, ugruntowując swoje rozważania w pogłębionym przeglądzie teorii przestępczości kobiet i dokonując szczegółowej analizy narastania tego zjawiska w krajach rozwiniętych gospodarczo oraz wysuwając postulat, by oddziaływania resocjalizacyjne względem dziewcząt wyposażały je w alternatywne sposoby osiągnięcia nowej tożsamości oraz wzmocnienia ich funkcjonalności społecznej.

Do twórczych metod oddziaływań resocjalizacyjnych wobec młodzieży niedostosowanej społecznie odwołała się także mgr Renata Ilnicka, która przedstawiła obiecujące efekty zajęć socjoterapeutycznych na podstawie własnych badań.

Na konieczność planowania oddziaływań resocjalizacyjnych wobec nieletnich, działań dążących do podniesienia ich samooceny, redukujących poczucia niższości i kształtujących umiejętności wyrażania swoich uczuć zwróciła uwagę w swojej wypowiedzi również dr Anna Kieszkowska.

Pozostając w kręgu tematyki związanej z niedostosowaniem społecznym dr Joanna Cichła zaprezentowała strukturę i dynamikę przestępczości nieletnich.

Wnioski z Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej „Opieka – Wychowanie – Resocjalizacja. Tradycja i problemy współczesne” zostały zaprezentowane i poddane dyskusji w drugim dniu obrad. Pozostaje mieć nadzieję, że staną się inspiracją do podejmowania decyzji i intelektualnym zapleczem rozwiązań praktycznych zmierzających do rozwoju i naprawy ludzkiego świata.

*Danuta Apanel
Anetta Jaworska*

„Czasopiśmiennictwo XIX i XX wieku jako źródło do dziejów szkolnictwa, oświaty i edukacji”

Na powyższy temat debatowano w dniach 15–16 października 2009 r. w Centrum Szkoleniowo-Konferencyjnym Uniwersytetu Łódzkiego. Konferencja zorganizowana została przez Katedrę Historii Wychowania i Pedagogii Wydziału Nauk o Wychowaniu Uniwersytetu Łódzkiego.

Celem konferencji było omówienie szczególnego rodzaju źródeł do dziejów szkolnictwa, oświaty i edukacji, jakimi są periodyki w szerokim tego słowa znaczeniu. Czasopisma są bowiem ważnym źródłem dla badania przeszłości edukacyjnej. Okazuje się, że w korzystaniu z periodyków jako źródeł uwzględniać należy nie tylko pisma stricte pedagogiczne, ale sięgać trzeba do wielu innych czasopism, po to, aby w sposób pełniejszy zaprezentować przeszłość oświatową.

Gości przywitał Przewodniczący Komitetu Organizacyjnego omawianego spotkania, Dziekan Wydziału Nauk o Wychowaniu – prof. dr hab. Grzegorz Michalski. Zwrócił on uwagę na to, że konferencja odbywa się w czasie 70. urodzin zmarłego przedwcześnie byłego Kierownika Zakładu Historii Wychowania UŁ, prof. Tadeusza Jałmużny, prosząc o uczczenie pamięci Zmarłego chwilą ciszy. Następnie głos zabrali: Prorektor UŁ – prof. dr hab. Antoni Różalski oraz Prodziekan Wydziału Nauk o Wychowaniu UŁ – prof. dr hab. Danuta Urbaniak-Zajac, witając serdecznie wszystkich zgromadzonych.